

O'ZBEK MILLIY RAQS USLUBLARINING BOSHQA RAQS USLUBLARIDAN FARQI

Boboqulova Dilnoza

Uzbekiston Davlat Xareografiya Akademiyasi Urganch filiali 2-bosqich talabasi

Annotatsiya: *O'zbek milliy raqs uslublari o'ziga xos xususiyatlari bilan boshqa raqs uslublariidan ajralib turadi. Bu raqslar asrlar davomida shakllangan va boy madaniy merosning ajralmas qismiga aylangan. O'zbek milliy raqs uslubi tarixiy ahamiyati va davrlar va asrlar davomida qanday shakllangani haqida suhbatlashamiz.*

Kalit so'zlar: *raqs san'ati, milliy libos, an'analari, meros, kostyum, dizayn, mato, dinning ahamiyati, uslub, aksessuar.*

1. TARIXIY ASOS VA MADANIY KONTEKST

2. KOSTYUMLAR

3. HARAKATLAR VA POZALAR

1.1 TARIXIY ASOS VA MADANIY KONTEKST

O'zbek milliy raqs uslublariining o'ziga xosligi va noyoblighi ularning boy tarixiy asosi va madaniy kontekstida yotadi. Bu raqslar uzoq asrlar davomida shakllangan va o'zbek xalqining turmush tarzi, urf-odatlar, va madaniyati bilan chambarchas bog'liq bo'lgan. Quyida bu raqsning tarixiy asoslari va madaniy konteksti haqida batafsil ma'lumot beramiz:

1.2 Qadimiy Manbalar va Tarixiy Rivojlanish

O'zbek raqsleri uzoq tarixga ega bo'lib, ularning ilk ko'rinishlari qadimiy ajdodlarimizning turli marosimlari va diniy amaliyotlariga borib taqaladi. Arxeologik qazishmalar natijasida topilgan haykallar, rasmlar va yozuvlar o'zbek raqsleriining ildizlari miloddan avvalgi davrlarga borib taqalishini ko'rsatadi. Bu davrlarda raqsler ko'pincha diniy va marosimiy xarakterga ega bo'lib, ular orqali ajdodlarimiz tabiat kuchlariga sajda qilgan va ularni qondirishga intilgan.

Islom Dinining Ta'siri

VII asrda O'rta Osiyoga islom dini kirib kelishi bilan, o'zbek raqsleri ham yangi ko'rinish va mazmun kasb eta boshladi. Islom dinida musiqaning va raqsning marosimiy ahamiyati saqlanib qolgan, lekin ular ma'lum bir qoidalar va me'yorlar bilan cheklangan. Shu bilan birga, o'zbek raqsleri islomiy an'analar bilan uyg'unlashgan holda rivojlanishda davom etdi.

1.3 Mahalliy An'analar va Urf-odatlar

O'zbekistonda har bir mintaqaning o'ziga xos raqs uslubi va an'analari mavjud. Masalan, Buxoro, Xorazm, Farg'ona va Toshkent raqs uslublari bir-biridan sezilarli darajada farq qiladi. Buxoro raqsleri o'zining murakkabligi va nafisligi bilan ajralib turadi, Xorazm raqsleri esa o'zining jonli va energetik xarakteri bilan mashhur. Farg'ona raqsleri esa nafis harakatlar va lirizm bilan ajralib turadi. Har bir mintaqaning raqsleri uning tarixiy va madaniy xususiyatlarini aks ettiradi.

1.4 Shohliklar va Imperiyalar Davrida

O'zbek raqslarining rivojlanishiga Turkiston va Temuriylar davrida katta e'tibor berilgan. Bu davrlarda raqslar saroy madaniyatining ajralmas qismiga aylangan va ularga katta e'tibor qaratilgan. Xususan, Temuriylar davrida raqs san'ati yuqori darajada rivojlangan va saroy marosimlarida muhim rol o'ynagan.

1.5 Mustaqillik Yillarida

O'zbekiston mustaqillikka erishganidan keyin, milliy madaniyat va an'analarga bo'lgan e'tibor yanada ortdi. Milliy raqslar qayta tiklanib, yangi avlod raqqoslari tomonidan ijro etilmoqda. Bu davrda o'zbek raqslari xalqaro maydonda ham tanila boshladi va turli xalqaro festivallarda muvaffaqiyatli ishtirok etmoqda.

2.1 KOSTYUMLAR

O'zbek milliy raqs uslublarning ajralmas qismi bo'lgan kostyumlar o'ziga xosligi va rang-barangligi bilan diqqatga sazovordir. Har bir mintaqaning raqs kostyumlari o'ziga xos bezaklar, ranglar va uslublarga ega bo'lib, ular raqsning mazmuni va xarakterini ifodalashda muhim rol o'ynaydi. Quyida o'zbek milliy raqs kostyumlarining asosiy xususiyatlari haqida batafsil ma'lumot beramiz:

2.2 Rang-baranglik va Bezaklar

O'zbek raqs kostyumlari rang-barang bo'lib, har bir mintaqaning o'ziga xos ranglar va bezaklar bilan ajralib turadi. Masalan:

- **Buxoro raqs kostyumlari:** Bu kostyumlar ko'pincha yorqin ranglarda bo'lib, oltin va kumush iplari bilan bezatilgan. Qo'shimcha ravishda, kostyumlarga marvarid va boshqa qimmatbaho toshlar tikilgan bo'lishi mumkin.
- **Xorazm raqs kostyumlari:** Bu mintaqaning kostyumlari yorqin ranglar va boy bezaklar bilan mashhur. Kostyumlarda ko'pincha qizil, yashil va ko'k ranglar ustunlik qiladi.
- **Farg'ona raqs kostyumlari:** Bu kostyumlar oddiyroq va tabiiy ranglar bilan ajralib turadi. Ular ko'proq pastell ranglarda bo'lib, nafislik va soddalikni ifodalaydi.

2.3 Materiallar va Matolar

O'zbek milliy raqs kostyumlari odatda tabiiy matolardan tikiladi. Eng ko'p qo'llaniladigan materiallar ipak, baxmal, shoyi va paxta hisoblanadi. Bu materiallar nafaqat kostyumlarning go'zalligini oshiradi, balki raqs harakatlarini ham qulay va erkin bajarishga imkon beradi.

2.4 Dizayn va Kiyim Ko'rinishlari

O'zbek raqs kostyumlari dizayni har bir mintaqaning o'ziga xosligini aks ettiradi. Masalan:

- **Buxoro kostyumlari:** Ko'pincha uzun ko'ylaklar va keng shimlardan iborat bo'lib, ular ustiga atlas yoki adras matodan tikilgan kamzullar kiyiladi. Ayollar kostyumlari ko'pincha bosh kiyimlar va zarbof ro'mollar bilan to'ldiriladi.
- **Xorazm kostyumlari:** Bu kostyumlar keng ko'ylaklar va shoyi sharflar bilan ajralib turadi. Ularning dizayni murakkab naqshlar va bezaklar bilan boyitilgan.

- **Farg'ona kostyumlari:** Bu mintaqaning kostyumlari oddiy va nafis dizayn bilan ajralib turadi. Ayollar ko'pincha uzun ko'ylaklar va yengil sharf kiyadilar, erkaklar esa oddiy kamzul va keng shimlarda bo'ladilar.

2.5 Aksessuarlar va Zargarlik Buyumlari

O'zbek raqs kostyumlari ko'pincha turli xil aksessuarlar va zargarlik buyumlari bilan to'ldiriladi. Bu buyumlar kostyumlarning go'zalligini oshiradi va raqsning mazmunini boyitadi. Misol uchun:

- **Bosh kiyimlar:** Ayollar ko'pincha tilla yoki kumushdan yasalgan bosh kiyimlar, marvarid va toshlar bilan bezatilgan do'ppilar kiyadilar.

- **Zargarlik buyumlari:** Raqs kostyumlari ko'pincha bilaguzuklar, halqalar, sirg'alar va bo'yin tasmalari bilan to'ldiriladi. Bu buyumlar kostyumlarning jozibasini oshiradi va raqqosaning harakatlariga o'ziga xos nafislik qo'shadi.

3.1. HARAKATLAR VA POZALAR

O'zbek milliy raqslarining ajralmas qismi bo'lgan harakatlar va pozalar ularning o'ziga xosligini, nafisligini va boy madaniy merosini aks ettiradi. Har bir mintaqaning raqs uslubi o'ziga xos harakatlar va pozalar bilan ajralib turadi. Quyida o'zbek milliy raqslarining asosiy harakatlari va pozalari haqida batafsil ma'lumot beramiz:

3.2 Qo'llarning Harakati

O'zbek raqslarida qo'llarning harakati muhim rol o'ynaydi va bu harakatlar ko'pincha nafislik va aniqlik bilan ajralib turadi. Qo'l harakatlari raqqos yoki raqqosaning hissiyotlarini va kayfiyatini ifodalash uchun ishlatiladi.

- **Nafis qo'l harakatlari:** Qo'llarning nafis harakatlari ko'pincha nozik va yengil bo'lib, ular gul ochilishini yoki qushning parvozini tasvirlashi mumkin.

- **Murakkab harakatlar:** Ba'zi raqs uslublarida qo'llarning murakkab harakatlari mavjud bo'lib, ular raqsning murakkabligi va boyligini ko'rsatadi. Masalan, Xorazm raqsalarida qo'llarning tez va murakkab harakatlari mashhur.

3.3 Oyoqlarning Harakati

O'zbek raqsalarida oyoqlarning harakati ham muhim ahamiyatga ega. Bu harakatlar ko'pincha egiluvchanlik va plastiklik bilan ajralib turadi.

- **Egilgan tizzalar:** Oyoqlarning egilishi va tizzalarning moslashuvchanligi raqqos yoki raqqosaning harakatlariga nafislik qo'shadi.

- **Tez va ritmik harakatlar:** Ba'zi raqs uslublarida oyoqlarning tez va ritmik harakatlari asosiy o'rinni egallaydi. Bu harakatlar raqsning energiyasi va jonliligini ko'rsatadi.

3.4 Tanaviy Harakatlar

O'zbek raqsalarida tanaviy harakatlar ham katta ahamiyatga ega. Bu harakatlar ko'pincha nozik va aniq bo'lib, raqqos yoki raqqosaning tanasining plastiklik va moslashuvchanligini ko'rsatadi.

- **Nozik bel harakatlari:** Belning nozik harakatlari va egilishlari raqsning nafisligini va lirizmini oshiradi. Bu harakatlar ko'pincha ayollar raqsalarida keng qo'llaniladi.

- **Murakkab tanaviy harakatlar:** Ba'zi raqs uslublarida murakkab tanaviy harakatlar mavjud bo'lib, ular raqqos yoki raqqosaning mahoratini va jismoniy qobiliyatlarini ko'rsatadi.

3.5 Pozalar

O'zbek milliy raqslarida pozalar ham katta ahamiyatga ega. Pozalar raqqos yoki raqqosaning hissiyotlarini, kayfiyatini va raqsning mazmunini ifodalash uchun ishlatiladi.

- **Statik pozalar:** Statik pozalar ko'pincha raqsning muhim lahzalarini ta'kidlash uchun ishlatiladi. Bu pozalar raqqos yoki raqqosaning harakatlarini to'xtatib, tomoshabinlar e'tiborini bir nuqtaga qaratadi.

- **Dinamik pozalar:** Dinamik pozalar raqqos yoki raqqosaning harakatlarini davom ettirish uchun ishlatiladi. Bu pozalar raqsning ritmi va harakatining davomiyligini ta'minlaydi.

3.6 Mintaqaviy Farqlar

O'zbek milliy raqslarida harakatlar va pozalar mintaqaviy farqlar bilan ajralib turadi. Har bir mintaqaning o'ziga xos harakatlari va pozalari mavjud.

- **Buxoro raqs uslubi:** Bu uslubda qo'llarning va oyoqlarning nafis harakatlari, tananing plastiklik va moslashuvchanligi katta ahamiyatga ega.

- **Xorazm raqs uslubi:** Xorazm raqslari tez va murakkab harakatlar, energetik va jonli xarakteri bilan ajralib turadi.

- **Farg'ona raqs uslubi:** Farg'ona raqslari nafislik, lirizm va nozik harakatlar bilan ajralib turadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. <https://cyberleninka.ru/article/n/milliy-raqs-san-atining-tarixiy-taraqqiyoti>
2. <https://www.mintrans.uz/news/milliy-libos-millat-qiyofasi-inson-ko-rki-milliy-iftixor-ifodasi>
3. <https://cyberleninka.ru/article/n/xx-asr-o-zbek-raqs-san-atining-rivojlanish-yo-llari>
4. <https://uz.wikipedia.org/wiki/Raqs>
5. <https://lex.uz/docs/-1598417?ONDATE=06.07.2005>
6. <https://www.uzembassy.uk/page/20?language=uz>
7. <https://kun.uz/28251198>
8. <https://fargona.uz/site/view/news/997>
9. <https://newjournal.org/index.php/new/article/view/1174>
10. <https://society.uz/uz/news/detail/news/358>
11. <https://uzbniverse.wordpress.com/>